

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA U BEOGRADU
ODELJENJU ZA PSIHOLOGIJU

Izveštaj komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije

Na sednici Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu održanoj 30. marta 2023. godine imenovana je komisija za ocenu doktorske disertacije kandidatkinje Mine Hagen¹ pod nazivom *Odnos između otvorenosti, kreativnosti i dezintegracije u prostoru bazične strukture ličnosti (Moving Towards a Comprehensive Unified Trait Structure: Clarifying the Placement of Openness, Disintegration and Creativity in the Personality Space)*. Komisija je pregledala doktorsku disertaciju i o njoj podnosi sledeći izveštaj.

IZVEŠTAJ

Osnovni podaci o kandidatkinji

Mina Hagen rođena je 1984. godine u Beogradu. Osnovne studije psihologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu je završila je 2010. godine, a na istom fakultetu i master studije psihologije na istraživačkom smeru 2012. godine. Doktorske studije je upisala je u prolećnom semestru školske 2012/2013 godine pod mentorstvom prof. dr Gorana Kneževića. Zvanje sistemsko-porodične savetnice stekla je 2010 godine.

Od 2010. godine kandidatkinja je angažovana na odeljenju za psihologiju, Fakulteta za medije i komunikacije Univerziteta Singidunum na predmetima: Statistika, Napredna Statistika, Psihometrija i Metodologija psiholoških istraživanja. Kao gostujući predavač, učestvovala je na master studijama Fakulteta političkih nauka u Beogradu i doktorskim studijama Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu.

Mina Hagen je od 2015. godine spoljna saradnica Laboratorije za neuroekonomiju na MIT Sloan, Cambridge, MA, USA. Članica je Laboratorije za istraživanje individualnih razlika – LIRA. Članica je strukovnog udruženja EAPP-a (Evropske asocijacije psihologija ličnosti).

Takođe, ona je povremeno angažovana kao konsultant za potrebe izrade metodologije istraživanja, konstrukcije upitnika i statističke obrade podataka od strane Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja u Beogradu, OEBS-a, i brojnih privatnih korporacija.

Do sada je objavila ukupno pet radova u naučnim časopisima i zbornicima²:

¹ pod imenom Mina Božović

² Radovi su objavljeni pod imenom Mina Pejić i Mina Božović

- Dva članka u međunarodnim naučnim časopisima – jedan rad u vrhunskom međunarodnom časopisu (M21), drugi u u međunarodnom časopisu (M23)
- Dva članka u nacionalnim časopisima – jedan u nacionalnom časopisu međunarodnog značaja (M24), drugi u vrhunskom časopisu nacionalnog značaja (M51)
- Jedno saopštenje sa međunarodnog skupa štampano u celini (M33)

Osim navedenih radova, kandidatkinja je objavila i 27 saopštenja na nacionalnim i međunarodnim skupovima³.

Tokom doktorskih studija u sklopu saradnje sa Univerzitetom u Ulmu, kandidatkinja je bila na studijskim boravcima nekoliko puta tokom 2017. i 2019. godine u Laboratoriji za socijalnu psihologiju.

Krajem 2019. godine, Mina Hagen⁴ izabrana je za članicu radne grupe za reviziju standarda i izradu novih standarda postignuća u okviru priprema za sprovođenje državne mature 2021-2022. godine za predmet psihologija.

Kada je počela COVID-19 pandemija marta 2020. godine Mina Hagen je sa psiholozima iz regiona osnovala NVO “TU SMO Balkan” za pruženje besplatne psihološke podrške.

Od 2021. godine Mina je angažovana kao konsultantkinja za dansko-srpski startup Heartcount koji je vlasnik aplikacije za procenu angažovanosti na poslu.

Osnovni podaci o disertaciji

Rukopis doktorske disertacije pod nazivom *Odnos između otvorenosti, kreativnosti i dezintegracije u prostoru bazične strukture ličnosti (Moving Towards a Comprehensive Unified Trait Structure: Clarifying the Placement of Openness, Disintegration and Creativity in the Personality Space)* sadrži ukupno 57 strana, bez priloga.

Rad je pisan na engleskom jeziku, štampan je dvostrano na papiru A4 formata, sa propisanim marginama. Prored osnovnog teksta je podešen na 1 red. Rad sadrži ukupno 16 tabela u osnovnom tekstu. Tekst rada podeljen je na sledeće veće celine: Uvod (str. 1-26); Metod istraživanja (str. 27-31); Rezultati i Zaključak (str. 32-51); Diskusija (str. 52-54); Literatura (str. 55-65), koja sadrži 172 reference i Prilozi (str. 66-84).

³ ibid

⁴ pod imenom Mina Božović

Predmet i cilj disertacije

U svojoj doktorskoj disertaciji, Mina Hagen pristupa odgovaranju na dva fundamentalna pitanja. Primarni predmet i cilj disertacije jeste testiranje kontroverzne „hipoteze ludog-genija” koja pretpostavlja pozitivne veze između *kreativnosti* sa jedne strane i *psihoticizma*, kao i *sklonosti ka psihotičnim iskustvima (dezintegracija)* sa druge strane. Debata o „ludom-geniju” vodi se iz različitih uglova, a u ovoj disertaciji veza između kreativnosti i kliničkih i subkliničkih markera psihoticizma testirana je u empirijskoj kvantitativnoj studiji na dva uzorka iz opšte, nekliničke populacije. Drugi cilj disertacije odnosi se na debatu o broju bazičnih crta ličnosti. Kako je model bazične crte *dezintegracija* Kneževića i saradnika nedavno predstavljen (2017), ova studija predstavlja dodatnu empirijsku potvrdu neophodnosti uključivanja ove crte u model bazične strukture ličnosti. U osnovi, ova teza je posvećena temama iz domena psihologije ličnosti, kliničke psihologije i psihologije kreativnosti, tj. testiranju hipoteze “ludog genija” i prezentovanju nove empirijske evidencije da bi prostor bazične strukture ličnosti morao biti dopunjen crtom dezintegracije.

Osnovne hipoteze

H1A. U Multi-group ESEM analizi varijabli modela HEXACO i Dezintegracije, sedmofaktorska DHEXACO solucija će imati bolje GoF (Goodness-of-fit) indikatore od solucija sa 1-6 faktora. Očekuje se izdvajanje sledećih sedam faktora: dezintegracija, poštenje, Emocionalnost, ekstraverzija, saradljivost, savesnost, otvorenost.

H1B. Ukoliko u istoj analizi broj faktora bude unapred ograničen na šest onda će šestofaktorski DEXACO ili DHXACO model ličnosti bolje opisivati podatke od šestofaktorskog HEXACO modela (Ashton, Lee, de Vries, Hendrickse, & Born, 2012). To znači da se i u šestofaktorskoj soluciji očekuje izdvajanje zasebnog faktora dezintegracija, a da se očekuje fuzionisanje drugih faktora, najverovatnije poštenja i saradljivosti.

H2. Izdvojeni faktor koji bude obuhvatao indikatore sklonosti ka psihotičnim iskustvima će izgledati onako kako to predviđa model dezintegracije (svih devet supdimenzija će imati primarno zasićenje na faktoru dezintegracije).

H3. U analizi ekstenzije, tri faceta skale Psihoticizam kao faktor Psihoticizam upitnika PID-5 će imati primarna zasićenja na ovako izdvojenom faktoru Dezintegracije (Ashton et al., 2012).

H4. U analizi ekstenzije, indikatori kreativnosti će imati najveće zasićenje na faktoru Otvorenosti. Ova hipoteza bazirana je na rezultatima istraživanja koja govore da otvorenost ima fundamentalnu relaciju sa kreativnošću (Miller & Tal, 2007).

H5. U analizi prediktora divergentnog mišljenja u kojoj su kao prediktori unete bazične crte ličnosti modela HEXACO, potreba za kognicijom kao i aspekti pozitivne i negativne sklonosti ka psihozi-sličnim iskustvima i ponašanjima, otvorenost kao crta će biti primarni prediktor (Miller & Tal, 2007).

Opis sadržaja disertacije

Uvodni deo disertacije sastoji se od sedam poglavlja i započinje prikazom različitih gledišta na debatu o ludom geniju i pojašnjava ugao iz kojeg je hipoteza testirana u ovom radu. Takođe predstavljena je ukratko debata o broju bazičnih crta ličnosti, počevši od petofaktorskog modela ličnosti, preko modela HEXACO koji predlaže šest osnovnih crta, do prikaza bazične crte koja nije obuhvaćena ovim modelima – crta Dezintegracije. Narednih šest poglavlja (od drugog poglavlja, zaključno sa sedmim), posvećena su prikazu bazičnih crta, kao i teorijske i empirijske građe koja govori u prilog nezavisnosti crte dezintegracije. Osmo poglavlje posvećeno je konstruktivnosti kreativnosti, proceni kreativnosti u opštoj populaciji kao i njenim najvažnijim korelatima koji su predmet ove disertacije – crti otvorenosti za iskustvo i konstruktima ličnosti koji su bliski domenu psihopatologije (šizotipiji, tj. psihozi sličnim ili dezintegracionim fenomenima).

Drugo poglavlje pruža opis Petofaktorskog modela i modela Velikih pet. Treće poglavlje odnosi se na prikaz HEXACO modela koji osim crta iz domena velikih pet uvodi i šestu crtu – poštenje. U četvrtom poglavlju, opisan je sadržaj crte *otvorenost*, navedene su različite operacionalizacije i navedeni su rezultati studija koje govore o ekvivalentnosti crte prikazane u različitim modelima bazičnih crta. U petom poglavlju prikazan je novi model patoloških crta ličnosti nastao u okviru poslednjeg izdanja Dijagnostičkog i statističkog priručnika duševnih poremećaja (DSM-5) i njegovih relacija sa bazičnim crtama ličnosti. Poseban akcenat stavljen je na debatu o vezi između bazične crte *otvorenost za iskustvo* (*otvorenost*) i patološke crte *psihoticizam* iz modela DSM-5, koja je najznačajnija za predmet i cilj ove disertacije. Jedna grupa autora smatra da crta *otvorenost* predstavlja nepatološku formu crte *psihoticizam*, dok drugi, uključujući autorku ove studije, smatraju da su navedene crte nezavisne i da je neophodno pronaći drugi konstrukt u prostoru bazične strukture koji ima fundamentalnu vezu sa *psihoticizmom*. Šesto poglavlje prikazuje bazičnu crtu ličnosti, *dezintegraciju*, koja predstavlja sklonost ka psihotičnim iskustvima, dok je sedmo poglavlje

posvećeno debati o odnosu između *otvorenosti* i sklonosti ka psihotičnim iskustvima i detaljnom prikazu relevantnih studija. Posebna pažnja posvećena je opisu nalaza tri najrelevantnije studije – Aštona i saradnika, Milera i Tala, kao i Votsona i saradnika (Ashton et al., 2012; Miller & Tal, 2007; Watson et al., 2008). Navedene tri studije govore u prilog nezavisnosti crte *otvorenost* od crte *sklonosti ka psihotičnim iskustvima*, kao i o primarnoj vezi kreativnosti i otvorenosti, nasuprot značajno slabijoj vezi između *kreativnosti* i markera *psihozisličnih iskustava i ponašanja*. Osmo poglavlje je posvećeno kreativnosti, njenoj konceptualizaciji i proceni u opštoj populaciji, kao i dvama relevantnim korelatima kreativnosti – otvorenosti i psihoticizmu.

Glavna hipoteza istraživanja jasno je definisana – ukoliko je tačna hipoteza o „ludom geniju“, *kreativnost* bi trebalo da ima dominantnu vezu sa crtom *dezintegracija*, a značajno slabiju sa crtom *otvorenost*.

U odeljku Metod, korišćeni instrumenti su precizno opisani kao i procedura prikupljanja podataka i procena kreativnosti, koja je u ovom radu merena preko tri markera, uključujući i divergentno mišljenje. Odeljak o prikazu rezultata sadrži obuhvatno obrazloženje odabira postupaka za statističku analizu podataka i jasno izloženu analitičku strategiju. Na početku odeljka o prikazu rezultata data je deskriptivna analiza svih dobijenih podataka, kao i prikaz matrice korelacija.

Centralni deo odeljka o prikazu rezultata je posvećen testiranju istraživačkih hipoteza. Svaka od hipoteza je elaborirana tako da je na početku dat rezultat empirijske provere neophodnosti korišćenja upotrebljenih analiza. Slede zatim rezultati dodatnih analiza koje su u vezi sa postavljenim ciljevima i hipotezama. Nakon testiranja svake od hipoteza je dat sažet ali precizan zaključak.

Diskusija rezultata je dobro strukturisana. Svi dobijeni rezultati su interpretirani na osnovu dostupnih postojećih nalaza objavljenih u relevantnim naučnim časopisima. Posebna sekcija diskusije je posvećena nedostacima ovog istraživanja. Autorka je dala kritički osvrt na najvažnija ograničenja sprovedenog istraživanja i ukazala na ključne aspekte istraživanja koji bi mogli biti unapređeni. Osim toga, date su i konkretne preporuke za buduća istraživanja. Na kraju rada je dat zaključak studije, spisak korišćene literature i prilozima.

Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Doktorska disertacija Mine Hagen predstavlja važan empirijski prilog debati o „ludom geniju“ i poziciji kreativnosti u sklopu bazične strukture ličnosti, što je tema od velikog praktičnog i teorijskog značaja u oblasti psihologije ličnosti, psihologije kreativnosti i kliničkoj

psihologiji. Sa teorijske strane, ona pruža empirijske dokaze koji govore da je hipoteza o „ludom geniju“ u opštoj populaciji neutemeljena. Kada je reč o uobičajenim testovnim indikatorima kreativnosti (fluentnost, fleksibilnost i originalnost), oni nisu povezani sa dezintegracionim fenomenima, već sa dimenzijom otvorenosti za iskustvo. Iako se čini da kognitivni stil onih sa visokim skorovima na merama dezintegracije (apofenija, sklonost „false positive“ greškama), može da facilitira originalna i kreativna rešenja koja počivaju na udaljenim, neobičnim i retkim asocijacijama, naši nalazi govore da to najverovatnije nije tako. Nalazi kandidatkinje ipak ne isključuju mogućnost da vrhunska kreativna produkcija ili kreativna produkcija koja je u vezi sa pojedinim oblastima ljudskog stvaralaštva (npr. vizuelne umetnosti) može imati vezu sa dezintegracijom. Međutim, oni isključuju mogućnost da su psihozi-slična iskustva u opštoj populaciji konstituenti ili makar samo facilitatori standardnih testova/indikatora kapaciteta za kreativno i originalno mišljenje. Praktične posledice nalaza kandidatkinje ukazuju na mogućnost da se orijentacione i grube procene kapaciteta za originalno i kreativno mišljenje mogu dobiti iz mera samoprocene koje se tiču otvorenosti za iskustvo i srodnih konstrukata kakav je potreba za kognicijom. Drugi važan teorijski značaj rezultata kandidatkinje je dalja nedvosmilena evidencija o limitiranosti jednog standardnog modela ličnosti kakav je HEXACO da detektuje dezintegracione fenomene. Činjenca da dezintegracioni fenomeni kao i fenomeni koje interpretiramo kao indikatore otvorenosti za iskustvo imaju različite veze sa kreativnošću dalje uveravaju o nemogućnosti izjednačavanja ovih fenomena.

Takođe, važno je imati u vidu i metodološke aspekte rada. Metod procene kreativnosti je u ovom istraživanju sveobuhvatan, posebno procena divergentnog mišljenja pomoću objektivnih testova. U poređenju sa prethodnim studijama, u ovoj tezi uzorak je višestruko veći, uz naglasak da su procenjivači kreativnosti bili eksperti – osobe koje su prepoznate kao kreativne iz oblasti umetnosti i nauke. Istraživanje kandidatkinje je jedno od retkih koje testira hipotezu o „ludom geniju“ na dva velika uzorka (ukupno 786 ispitanika), upotrebom velikog broja psihometrijski dobro zasnovanih psiholoških instrumenata za procenu ličnosti. Takođe, upotrebljene metode multivarijacione analize podataka su na najbolji način osvetlile zaključke koji se tiču osnovnih hipoteza istraživanja.

Zaključak

Doktorska disertacija kandidata Mine Hagen pod nazivom *Odnos između otvorenosti, kreativnosti i dezintegracije u prostoru bazične strukture ličnosti (Moving Towards a Comprehensive Unified Trait Structure: Clarifying the Placement of Openness, Disintegration*

and Creativity in the Personality Space) predstavlja originalno i samostalno naučno delo kojim su u celosti ispunjeni ciljevi i zadaci navedeni u odobrenoj prijavi doktorske disertacije. Kandidatkinja je u svojoj tezi demonstrirala vrlo dobro poznavanje oblasti psihologije ličnosti, metoda za prikupljanje i analizu podataka, kao i sposobnost da dobijene podatke integriše i interpretira, te da na osnovu njih da jasne preporuke za dalja istraživanja.

Imajući sve izneto u vidu, Komisija zaključuje da je disertacija (a) u celosti u skladu sa odobrenom prijavom, (b) predstavlja originalno i samostalno naučno delo i (c) da su se stekli uslovi za njenu odbranu, te predlaže Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta da prihvati naše pozitivno stručno mišljenje i kandidatkinji Mini Hagen odobri javnu odbranu doktorske disertacije pod nazivom *Odnos između otvorenosti, kreativnosti i dezintegracije u prostoru bazične strukture ličnosti (Moving Towards a Comprehensive Unified Trait Structure: Clarifying the Placement of Openness, Disintegration and Creativity in the Personality Space)*.

Komisija:

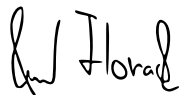
prof. dr Goran Knežević (prvi mentor), redovni profesor, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu

dr Ljiljana Lazarević (drugi mentor), viši naučni saradnik, Institut za psihologiju,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr. Stefan Pfattheicher, vanredni profesor, Aarhus University, Denmark

dr. Arnd Florack, redovni profesor, University of Vienna, Austria

dr Ana Altaras Dimitrijević, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u
Beogradu